

Sygn. akt IV CSK 54/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 19 sierpnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Włodzimierza P.
przeciwko Skarbowi Państwa – Sądowi Rejonowemu
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 sierpnia 2010 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 kwietnia 2009 r.,

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża powoda kosztami
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 17 października 2008 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo o 100 000 zł odszkodowania za szkodę wyrządzoną prawomocnym postanowieniem z dnia 30 czerwca 2004 r., wydanym przez Sąd Rejonowy w sprawie o podział majątku wspólnego.

Sąd ustalił, że przed Sądem Rejonowym toczyła się z wniosku Elżbiety P. sprawa o podział majątku wspólnego Elżbiety P. i Włodzimierza P., prowadzona pod sygn.[...]. Postanowieniem częściowym z dnia 11 października 2002 r. Sąd przyznał wnioskodawczyni spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, a na rzecz uczestnika postępowania zasądził od wnioskodawczyni – tytułem zwrotu nakładów na ten składnik majątku wspólnego i wyrównania udziału – kwotę 27 542,74 zł. Postanowieniem końcowym z dnia 30 czerwca 2004 r. Sąd Rejonowy ustalił, że w skład majątku wspólnego wchodzi ponadto szczegółowo opisane ruchomości i wynikające z warunkowej umowy sprzedaży z dnia 12 grudnia 1991 r. roszczenie o przeniesienie prawa użytkowania wieczystego zabudowanej nieruchomości o łącznej wartości 100 000 zł, położonej w E. przy ul. Ł.[...], i wymienione składniki majątku wspólnego przyznał uczestnikowi postępowania, a na rzecz wnioskodawczyni zasądził od uczestnika postępowania 54 227,50 zł tytułem spłaty udziału w majątku wspólnym.

Postanowienie końcowe uprawomocniło się – bez zaskarżenia – z dniem 21 lipca 2004 r. Złożony przez pełnomocnika uczestnika postępowania wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia został prawomocnie odrzucony. Również apelacja uczestnika postępowania od postanowienia końcowego została odrzucona.

Włodzimierz P. wniósł także skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem końcowym z dnia 30 czerwca 2004 r. Jako podstawę skargi wskazał: pozbawienie możliwości działania, oparcie orzeczenia na dokumencie podrobionym i wykrycie mogących mieć wpływ na wynik sprawy nowych okoliczności, zwłaszcza prawomocnego wyroku z dnia 10 sierpnia 2004 r. oddalającego powództwo Elżbiety P. i Włodzimierza P. o zobowiązanie

Grażyny i Mieczysława małż. C. do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na powodów prawa użytkowania wieczystego zabudowanej nieruchomości w E. przy ul. Ł.[...]. Postanowieniem z dnia 28 września 2005 r. Sąd Rejonowy odrzucił jednak skargę uczestnika postępowania o wznowienie postępowania, a Sąd Okręgowy oddalił jego zażalenie na to postanowienie.

Postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2007 r., IV CNP 20/07, została także odrzucona skarga Włodzimierza P. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jako niedopuszczalna z powodu wniesienia jej od postanowienia, które stało się prawomocne przed dniem 1 września 2004 r.

Elżbieta P. uzyskała zasądzoną postanowieniem końcowym spłatę z tytułu udziału w majątku wspólnym w drodze postępowania egzekucyjnego.

Sąd Okręgowy uznał, że podstawy prawnej dochodzonego roszczenia nie może stanowić art. 418 k.c., regulujący odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego na skutek wydania orzeczenia, ponieważ został on uchylony jako niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00 (Dz. U. Nr 145, poz. 1638). Wykluczył także możliwość uwzględnienia powództwa na podstawie art. 417 k.c., w wersji sprzed dnia 1 września 2004 r., w rozumieniu nadanym mu przytoczonym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001. Sąd nie może bowiem stwierdzić w tej sprawie samodzielnie – ze względu na związanie prawomocnym orzeczeniem – stanowiącej przesłankę odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia końcowego z dnia 30 czerwca 2004 r. Podstawy do zasądzenia dochodzonego roszczenia nie stanowi także obowiązujący do dnia 1 września 2004 r. art. 419 k.c., albowiem uregulowana w nim odpowiedzialność Skarbu Państwa za tzw. szkody legalne jest ograniczona do naprawienia – czego powód nie dochodzi w sprawie – szkód na osobie.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na pierwszej podstawie, pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie art. 417 k.c. w związku z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie Kodeksu cywilnego i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692, dalej – „ustawna nowelizująca”) i art. 77 Konstytucji. Powołując się na tę podstawę wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie art. 417 k.c. w związku z art. 5 ustawy nowelizującej i art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez jego błędną wykładnię polega – zdaniem skarżącego – na uznaniu, że w sprawie o naprawienie szkody spowodowanej wydaniem niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sąd nie jest uprawniony – także w wypadku, gdy szkodę spowodowało orzeczenie, które stało się prawomocne przed dniem 1 września 2004 r. – do samodzielnego badania kwestii niezgodności tego orzeczenia z prawem. Taka wykładnia przytoczonego przepisu pozbawia bowiem poszkodowanego możliwości uzyskania odszkodowania za szkodę spowodowaną wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem, które stało się prawomocne przed dniem 1 września 2004 r.

Dla oceny zasadności tego zarzutu rozstrzygające znaczenie ma wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 grudnia 2009 r., SK 34/08 (OTK-A 2009, nr 11, poz. 165), który wszedł w życie z dniem 18 grudnia 2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 215, poz. 1675). W przytoczonym wyroku Trybunał orzekł, że art. 5 ustawy nowelizującej w zakresie, w jakim wyłącza skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu wyrządzającego szkodę, które stało się prawomocne po wejściu w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jest niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Przedstawiając skutki prawne tego orzeczenia, Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że przedmiotem kontroli była norma intertemporalna wyłączająca możliwość wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczeń, które uprawomocniły się przed 1 września 2004 r. Wyrok ma więc charakter zakresowego rozstrzygnięcia intertemporalnego. Nie oznacza on zatem usunięcia

całego przepisu z systemu prawnego. Bezpośrednim i podstawowym skutkiem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest utrata mocy obowiązującej jedynie oznaczonego w sentencji fragmentu normy wyrażonej w art. 5 ustawy nowelizującej. Innymi słowy – jak wyjaśnił Trybunał – wraz w wejściem w życie omawianego wyroku (art. 190 ust. 3 zdanie pierwsze Konstytucji), zrekonstruowana na podstawie zaskarżonego przepisu norma intertemporalna odnosząca się do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia zostaje bezwzględnie i bezwarunkowo wyeliminowana z systemu prawnego. Wyrok wprowadza zmianę do obowiązującego systemu prawnego. Z dniem jego wejścia w życie traci moc obowiązująca norma intertemporalna odnosząca się do skargi.

Orzeczenie o niezgodności poddanej kontroli Trybunału Konstytucyjnego normy z Konstytucją nie oznacza jednak automatycznego wzruszenia wydanych na jej podstawie orzeczeń lub nieważności postępowań. Naprawienie skutków obowiązywania niekonstytucyjnego przepisu obowiązującego do chwili wejścia w życie „w stosunku do ukształtowanych i skonsumowanych zaszciości prawnych” określa bowiem art. 190 ust. 4 Konstytucji. Przepis ten przewiduje możliwość zainicjowania właściwej procedury wznowieniowej, która pozwoli na rozpatrzenie sprawy w świetle stanu prawnego ukształtowanego wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Przytoczone orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego umożliwia osobom, które – przy spełnianiu wymagań dotyczących skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹-424¹² k.p.c.) – legitymują się orzeczeniem, które stało się prawomocne w okresie od wejścia w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (17 października 1997 r.) do dnia 1 września 2004 r., uzyskanie prejudykatu stwierdzającego niezgodność tego prawomocnego orzeczenia z prawem, stanowiącego niezbędną przesłankę dochodzenia odszkodowania za szkodę spowodowaną wydaniem tego orzeczenia. W świetle tego orzeczenia nie ulega też wątpliwości, że nie jest dopuszczalne stwierdzanie niezgodności z prawem orzeczenia, które stało się prawomocne przed 1 września 2004 r., w procesie o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną przez wydanie tego orzeczenia. Także w tym wypadku niezbędne jest uzyskanie przez stronę w drodze postępowania uregulowanego w art. 424¹-424¹² k.p.c. wyroku stwierdzającego

niezgodność prawomocnego orzeczenia z prawem. Zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 417 k.c. w związku z art. 5 ustawy nowelizującej i art. 77 Konstytucji w sposób wskazany w skardze kasacyjnej należało zatem uznać za nieuzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁴ k.p.c. i art. 102 w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.). Za nieobciążaniem powoda kosztami postępowania kasacyjnego przemawia – wynikająca z uwzględnionego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych – jego sytuacja życiowa, rodzinna i majątkowa.